

завідувач відділу «Інститут дослідів Волині» Рівненського обласного краєзнавчого музею, науковий співробітник Центру досліджень визвольного руху

Стаття присвячена маловідомим сторінкам діяльності Подільського крайового проводу ОУН у період 1945—1952 рр., тобто від моменту створення до часу остаточної ліквідації радянськими карально-репресивними органами цієї підпільної структури українського визвольного руху. На основі багатьох джерел проаналізовано зміни у складі керівництва цього краю та обставини загибелі таких відомих керівників як О. Безпалко, В. Бей, І. Прокопишин та інші.

Ключові слова: Подільський крайовий провід ОУН, радянські карально-репресивні органи, Тернопільська область, референт крайового проводу, ОУН.

Marchuk Ihor

ELIMINATION OF THE OUN PODILLYA LOCAL BOARD (1945—1952) BY THE SOVIET PUNITIVE-REPRESSIVE BODIES

The article is devoted to little-known pages of the OUN Podillya local board's activities in 1945—1952, that is from its establishment up to the moment of complete liquidation by the soviet punitive-repressive bodies. Changes in the leading stuff of the territory and the death of such famous leaders as O. Bezpalko, V. Bej, I. Prokopyshyn and others are analyzed.

Key-words: OUN Podillya local board, soviet punitive-repressive bodies, Ternopil region, OUN.

ЛІКВІДАЦІЯ РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИМИ ОРГАНАМИ ПОДІЛЬСЬКОГО КРАЙОВОГО ПРОВІДУ ОУН (1945–1952)

Нові обставини, які принесла на Західну Україну радянська інвазія, змусили керівництво Організації українських націоналістів (ОУН) змінювати тактику та стратегію боротьби. Провідник ОУН на українських землях Роман Шухевич у листопаді 1944 р. скликав нараду керівних кадрів організації на околиці села Валуйки Олеського району Львівської області з метою реорганізувати всю підпільну мережу, яка існувала за часів німецької окупації, і підготувати підпільні кадри до нових умов боротьби. Саме ця нарада по-новому розподілила терени дії підпілля ОУН та УПА¹. На базі Тернопільського та Кам'янець-Подільського обласних проводів ОУН створено Подільський крайовий провід ОУН у складі трьох окружних проводів — Тернопільського, Чортківського та Кам'янець-Подільського. Протягом листопада 1944 р. роботу Тернопільського обласного проводу ОУН перевіряв член Проводу ОУН Роман Кравчук-‘Петро’. Всі керівники Тернопільського обласного проводу ОУН (‘Данило’ — керівник обласного проводу, ‘Євген’ — референт пропаганди, ‘Бондаренко’ — військовик області, ‘Струм’ — обласний господарчий та ‘Ганна’, яка очолювала Український червоний хрест) були викликані в ліс поблизу с. Криве Козівського р-ну, де їх зустріли ‘Петро’ та командир УПА-«Захід» Василь Сидор-‘Шелест’. На цій нараді всі зазначені керівники прозвітували перед ‘Петром’, а ‘Бондаренко’ отримав докладні інструкції від командира ‘Шелеста’².

Ще під час німецької окупації в околицях сіл Потік, Жуків, Бишки Козівського р-ну та в прилеглих до них лісах базувалась референтура СБ проводу ОУН на чолі з Миколою Арсеничем-‘Михайлом’. Організаційний референт Проводу ОУН Василь Кук писав у спогадах, що ‘Михайло’ мав двокімнатну добре замасковану криївку у Жуківському лісі. В одній кімнаті перебував сам

¹ Кук В. *Постій Проводу ОУН у селі Бишках (1943–1945 рр.) // Воля і Батьківщина*. — 1998. — Ч. 4. — С. 36.

² Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940–1950). — К., 2007. — Т. 2. — С. 496.

керівник з дружиною, яка виконувала обов'язки секретаря-друкарки, у другій знаходилась його охорона та слідчі СБ — разом біля восьми осіб. У березні 1945 р. тут певний час перебували Роман Шухевич та Василь Кук. У с. Рай знаходився пункт зв'язку керівника ОУН. З листопада 1944 р. у с. Бишках також була розміщена референтура пропаганди проводу ОУН на чолі з Яковом Буслом-‘Київським’, а в с. Криве, приблизно 15 км на південний схід від Бишок, перебував керівник новоствореного Подільського Крайового проводу ОУН Іван Шанайда-‘Данило’.

У другій половині березня 1945 р. у с. Потік, у криївці референта СБ ‘Михайла’, відбулась чергова нарада проводу ОУН. На ній були присутні Р. Шухевич, Дмитро Маївський, Дмитро Грицай, В. Кук, Я. Бусел, Р. Кравчук та господар криївки М. Арсенич. Не було лише керівника ОУН на Волині Дмитра Клячківського, який загинув 12 лютого 1945 р. На цій нараді обговорювалася зустріч представників Проводу ОУН та радянських «парламентарів», представлених двома співробітниками НКГБ, а також інші організаційні питання. Роман Шухевич також поінформував усіх присутніх про прибуття з-за кордону кур'єрів на чолі з Юрком Лопатинським-‘Калиною’ та німецького представника кап. Кірна³.

У лютому 1945 р. через зв'язкову проводу ОУН радянські органи держбезпеки домовились про зустріч з керівниками ОУН та УПА. Її готував полк. Сергій Карін-Даниленко і співробітник УНКГБ Львівської області май. Александр Хорошун. Зустріч відбулась 1 березня 1945 р. поблизу с. Конюхи Бережанського р-ну Тернопільської обл., куди прибули член Проводу ОУН Д. Маївський-‘Косар’ і керівник політичної референтури проводу Я. Бусел-‘Київський’. Радянські спецслужби вимагали скласти зброю і скоритися, на що представники підпілля відповіли відмовою. Врешті-решт переговори зайшли у глухий кут.

Присутність у цьому регіоні значної кількості керівників ОУН, які прибули на нараду, та їхньої охорони стала відомою чекістам. Внаслідок захоплення окремих підпільників, які знали про місце перебування членів проводу ОУН на Тернопільщині, радянські карально-репресивні органи активізували їх пошук у зазначених

³ Зарічний В., Ластовець О. Бандерівщина // Правда України. — 1989. — 3 листопада.

Вилучене майно друкарні Кам'янець-Подільського проводу ОУН, 1944 р.

селах та районах. Донесення ген.-май. Сергію Горшкову містить інформацію про те, що у березні 1945 р. на території Козівського, Бережанського, Підгаєцького р-нів силами 187, 221 та 222 батальйонів внутрішніх військ НКВД та новоствореної спецгрупи на чолі з колишнім комендантом боївки СБ окружного проводу Миколою Глинським-‘Бистрим’ проводилась велика чекістсько-військова операція, вістря якої спрямовувалось на сс. Конюхи, Бишки, Вибудів, Цнів з метою виявлення керівництва ОУН, що прибуло на «міжкрайовий з'їзд»⁴. Але ніхто з оунівського керівництва на той час не загинув, до рук співробітників НКВД та НКГБ потрапили лише окремі охоронці та зв'язкові.

У травні 1945 р. проводом ОУН у Бережанському р-ні Тернопільської обл. були організовані курси пропагандистів. Цими

⁴ Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. — К.: Либідь, Військо України, 1994. — Т. 2. — С. 435.

курсами керував референт пропаганди проводу ОУН Яків Бусел-‘Галина’, який загинув 15 вересня 1945 р. в с. Бишки. Отже, протягом 1945 р. територія базування Подільського крайового проводу стала місцем перебування керівництва ОУН, яке готувало нові інструкції для вищих і середніх ланок ОУН, що опинилися, як писав один з підпільних авторів, у «новій дійсності».

Радянські карально-репресивні органи ще у 1944 р. розпочали окрему оперативну справу-розробку під кодовою назвою «Тризуб» щодо Тернопільського обласного проводу та «Самостійники» щодо Тернопільського окружного проводу ОУН. Тривала вона до початку 1950-х рр., коли було остаточно знищено керівництво ОУН на цій території. У цих справах концентрувалась інформація про окремих керівників Подільського крайового проводу ОУН, їхні зв’язки, доповідні про знищення того чи іншого керівника підпілля.

На початку 1946 р. співробітники обласного управління НКВД Тернопільської обл. отримали інформацію, що у сс. Кобиловолочки, Довге, Деренівка, Мшанець переховується заступник референта пропаганди Подільського крайового проводу Йосип Поздик-‘Євген’, 1921 р. н., уродженець с. Деренівка Буданівського р-ну Тернопільської обл. Захоплені підпільники свідчили, що в с. Деренівка знаходиться літужна друкарня крайового проводу. У лютому 1946 р. було проведено чекістсько-військову операцію з метою захоплення чи знищення ‘Євгена’. Під час операції у господарстві місцевого селянина Григорія Поздика виявлено бункер з друкарнею крайового проводу ОУН. З бункеру вилучено: 1 друкарський верстат, 1 верстат для різання паперу, 20 кас для шрифтів, 1 тону шрифту, понад 200 кг паперу, 300 кг надрукованих листівок та брошур (загалом понад 20000 примірників), 19 кліше для друку листівок. Друкарня знаходилася у цьому селі ще з 1941 р. Для її облаштування було викопано котлован глибиною 6 метрів, облаштовано дві кімнати висотою 2,5 метри і насипано згори 3,5 метри ґрунту. До приміщення друкарні було проведено електричне освітлення з Янівської електростанції. Долею випадку четверо співробітників підпільної друкарні, серед яких був і ‘Євген’, залишили її за три дні до проведення операції. Ще одну друкарню крайового проводу виявлено 5 лютого у с. Шумляни Підгаєцького р-ну у будинку Михайла Панаса. Підпільники ‘Мирон’, ‘Степан’, ‘Богун’,

*Крайовий провідник
Василь Бей-'Улас'*

які там переховувались, під час бою з оперативною групою загинули. При огляді підземного бункера було встановлено, що це приміщення друкарні довжиною 8 метрів, шириною 6 метрів та висотою 2,5 метри. Вхід до друкарні був замаскований у хліві і закривався пересувним щитом на роликах, що рухалися по рейках. З бункера було вилучено зброю: 2 ручних кулемети, 5 гвинтівок, 10 гранат та 720 набоїв, друкарське майно: два друкарські верстати, 32 ящики зі шрифтом, 15 банок з фарбою, пристрій для різання паперу, 1 фотоапарат, 17 різних штампів та печаток, 24000 листівок, 150 книг, 157 брошур, 64 плакати та різні документи, в тому

числі архів ОУН за 1943 р. на 156 аркушах і 49 фотографій учасників ОУН. Серед вилученої з друкарні документації було виявлено накази та інструкції крайового провідника Івана Шанайди-'Данила' про розподіл надрукованої літератури, журнал порядкової реєстрації надрукованих видань. З вилучених документів оперативні працівники НКГБ дізналися, що цей осередок друкував брошури «Радянський патріотизм», «Наша відповідь», «У новій дійсності», «Сталінсько-більшовицький імперіалізм», п'ять окремих журналів та 13 різновидів листівок⁵. Вже згадуваний Йосип Поздик-'Євген', ймовірно, з 1946 р. очолив крайову референтуру пропаганди; загинув 12 січня 1951 р. під час сутички з оперативниками МГБ у Золотопотоцькому районі Тернопільської області.

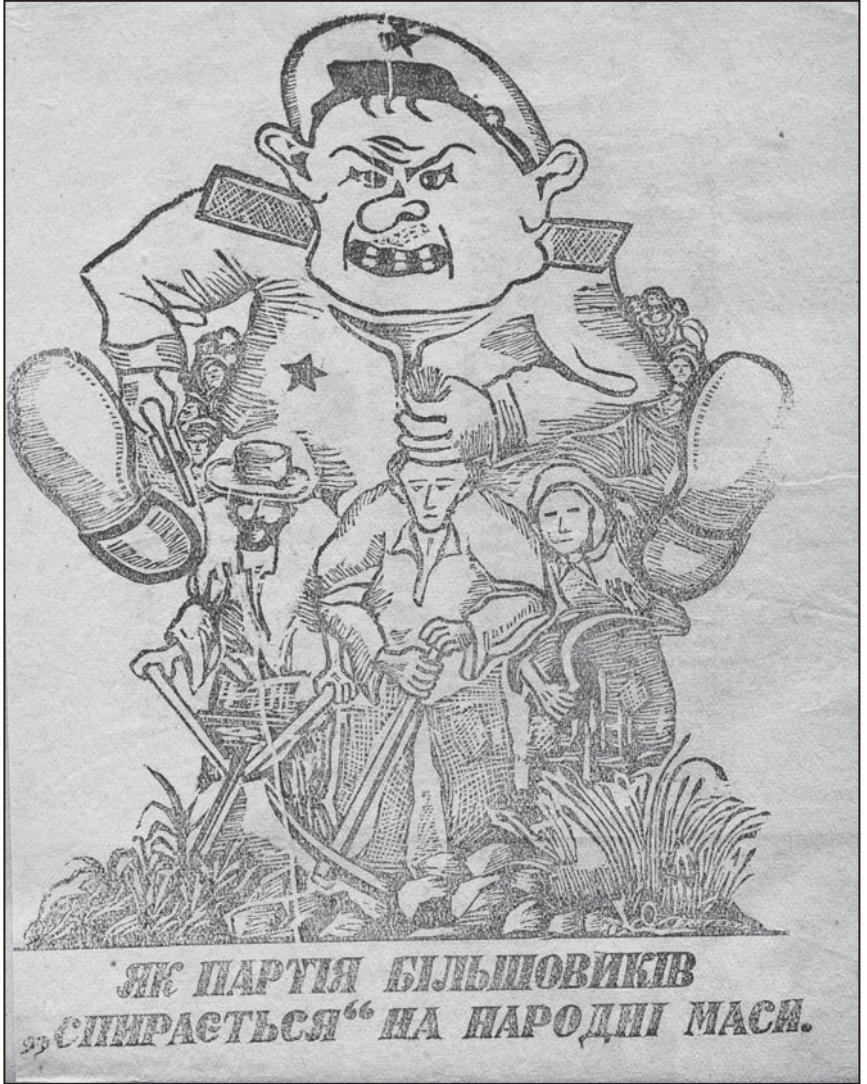
⁵ Іщук О., Ніколаєва Н. Ліквідація органами державної безпеки УРСР підпільних типографій Організації українських націоналістів у 1944—1954 рр. — К., 2007. — С. 8—9.

Протягом 1947 р. було виявлено ще одну друкарню крайового проводу поблизу с. Рудники Підгаєцького р-ну шляхом провокації проти члена ОУН Євгена Куньки-‘Лимана’, якого допитала псевдобойівка СБ. Він мусив зізнатися, що у 1945 р. перебував у складі спеціальної боївки крайового проводу на чолі з ‘Тромом’, яка закопала друкарню у лісовому масиві поблизу села Рудники. Одразу після допиту Є. Кунька на доказ своєї праці в ОУН провів спецгрупу МГБ у ліс і показав місце збереження друкарні, після чого був відпущений як «перевірений» член ОУН. На наступний день вночі оперативна група УМГБ Тернопільської обл. таємно вилучила схований друкарський верстат «Американка», каси зі шрифтом та інше обладнання, а Євгена Куньку через кілька днів було заарештовано та засуджено.

23 січня 1947 р. співробітники республіканського МГБ на території Тернопільщини досягнули чергового успіху. У лісі біля села Жуків Бережанського району було викрито підземне сховище, у якому загинув референт СБ проводу ОУН М. Арсенич-‘Михайло’, його дружина і кілька охоронців. Територія Подільського крайового проводу була остаточно розконспірована як місце перебування проводу ОУН, тому Головний командир УПА та Провідник ОУН Роман Шухевич-‘Тарас Чупринка’ перебазувався на Рогатинщину та Львівщину, а Роман Кравчук-‘Петро’ разом з референтом пропаганди Петром Федуном-‘Волянським’ в основному переховувались у Карпатах. У подальшому на території Подільського крайового проводу перебував з перервами тільки організаційний референт Проводу ОУН Василь Кук-‘Леміш’.

Згідно з наказом Міністра МГБ СРСР від 22 квітня 1947 р. №00207 «провід Поділля», тобто Подільський крайовий провід ОУН, мала розробити і ліквідувати оперативна група офіцерів МГБ на чолі з заступником начальника і одночасним керівником новоствореного відділу 2-Н УМГБ Тернопільської обл. пполк. Семеном Хорсуном. Станом на жовтень 1951 р. відділ 2-Н Тернопільського УМГБ мав 5 відділень і 64 штатні одиниці, серед них — 42 оперативних працівники. Перше відділення у складі 11 офіцерів займалося розробкою членів Проводу ОУН та Подільського крайового проводу ОУН⁶.

⁶ Веденєєв Д., Биструхін Г. Двоїм без компромісів. — К., 2007. — С. 271.

Листівка Подільського крайового проводу

Радянські партійні документи за липень 1947 р. повідомляють про значні успіхи у ході ліквідації Подільського крайового проводу: «найкращих результатів... досягнули війська і органи МГБ Тернопільської області, де вбито 99 і заарештовано 393 бандити, серед них 4 керівники крайового проводу “Поділля” і 5 окружних керівників»⁷. Зазначається, що ліквідовано дві референтури крайового проводу (військову та СБ) і один окружний провід. Серед загиблих керівників названо контролера лінії зв'язку проводу ОУН ‘Березу’ референта СБ крайового проводу Мирослава Вовка-‘Єфрема’, його заступника Степана Пелеха-‘Коваля’ (загинув разом з двома охоронцями 8 червня у селі Вербівці Буданівського району) та працівника СБ ‘Пластуна’, військового референта крайового проводу ‘Бондаренка’ і керівників Тернопільської округи Богдана Пасіку-‘Шаха’ та Петра Сіна-‘Супруна’.

Підпілля розслідувало факт загибелі крайового референта СБ ‘Єфрема’ в очереті над Стрипою між сс. Купчинці та Ішків 25 червня 1947 р. Слідчий СБ з кодом 22/5 встановив, що ‘Єфрем’ прибув до криївки окружного провідника Ярослава Бабія-‘Шаха’ 21 червня, а 25 червня туди ж прийшов колишній окружний СБ Василь Магдій, якого знали у підпіллі під псевдонімами ‘Доля’ та ‘Жар’. Того ж дня крайовий референт СБ відійшов на пункт зв'язку над Стрипою, куди мав прийти організаційний референт Подільського крайового проводу ‘Бурлан’. Чекісти провели там операцію, знищивши ‘Єфрема’ з охороною і захопивши живим Магдія. Вони планували за його допомогою викрити інших керівників крайового проводу. Один із бойовиків Мисько, якого вербував ‘Жар’ для зрадницької роботи, повідомив про це СБ і допоміг влаштувати на нього засідку⁸. Таким чином зрадника було знищено і зірвано одну з провокативних операцій Тернопільського УМГБ.

Директива керівних органів МГБ УРСР начальникам обласних управлінь МГБ від 28 лютого 1948 р. повідомляла, що заступник начальника УМГБ Тернопільської області пполк. Хорсун послабив роботу щодо ліквідації, як вони вважали, залишків крайового

⁷ Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МГБ-КДБ (1943—1959). — Кн. 2. (1946—1947). — Київ; Торонто, 2002. — Т. 5. — С. 377.

⁸ Літопис УПА. — Торонто; Львів, 2008. — Т. 46. — С. 601—619.

Мирослав Гук-‘Косач’

проводу «Поділля». Пояснення знаходимо у доповідній записці Тернопільського обкому ЦК КП(б)У за грудень 1947 р., де міститься така інформація: «В основному розгромлено крайовий провід ОУН, що керував діяльністю підпілля на території Тернопільської та Кам'янець-Подільської областей, з його складу ліквідовано 7 керівників, залишилось тільки 3. (Напевно, мається на увазі, що протягом 1947 рр. загинули учасники Подільського крайового проводу ‘Бондаренко’, ‘Єфрем’, ‘Остап’, ‘Коваль’, ‘Пластун’, а організаційний референт ‘Бей’ за наказом Романа Шухевича вибув у Львів. — прим. авто-

ра). Повністю ліквідовано Тернопільський окружний провід ОУН, що керував діяльністю підпілля на території 17-ти північних районів області. Частково ліквідовано Чортківський окружний провід, що керував діяльністю підпілля ОУН на території 21 району південної частини області. Крім того, ліквідовано 3 надрайонних проводи, 8 районних проводів»⁹. Наступний документ — довідка про оперативний стан на території дії 65 стрілецької дивізії ВВ МГБ на 1 лютого 1948 р. — повідомляє, що ведеться пошук крайового проводу ОУН «Поділля» у складі 4-ох осіб (Й. Поздик-‘Євген’, Іван Прокопишин-‘Бурлан’, Василь Бей-‘Улас’ та невстановлений крайовий референт СБ) на території Бережанського і Козівського районів Тернопільської області, Чортківського окружного проводу на чолі з ‘Яром’ (він же ‘Мармак’) у складі 3-ох осіб на території Козівського району, 20-ти окремо діючих районних проводів

⁹ Сергійчук В. Український здви́г: Поділля. 1939—1955. — К.: Українська Видавнича Спілка, 2005. — С. 361.

ОУН та 5-ти надрайонних проводів: Бережанського, Бучацького, Тернопільського, Кременецького та Скалатського. Звичайно, ця довідка не є вичерпною, оскільки радянські карально-репресивні органи не мали повної інформації про керівний склад та структуру підпілля. Наприклад, у цитованому документі відсутня інформація про Тернопільський окружний провід ОУН, який продовжував діяти, зокрема референтуру СБ під керівництвом Богдана Кузьми-‘Кайдаша’¹⁰. Та й наявність у підпіллі чотирьох керівників зі складу Подільського крайового проводу не дає підстав вважати, що це були «залишки» крайового проводу. Справді, було ліквідовано керівників двох референтур — військової та СБ. У подальшому діяльність крайової референтури СБ було відновлено і вона проіснувала до 1950 р. 28 червня 1950 р. поблизу с. Раїв Бережанського району загинуло 4 підпільники, серед яких опізнано керівника СБ високого рангу з кодом 22/5, МК-5, П’ятка. Саме він займався розслідуванням загибелі ‘Єфрема’. Співробітники Тернопільського УМГБ вважали, що це окружний або крайовий референт СБ, що діяв на території Подільського краю. Найбільш ймовірно, що це був окружний референт СБ Чортківської округи ‘Орест’, який у 1950 р. вибув зі своєї округи¹¹. У тому ж році окружного референта СБ Тернопільської округи Б. Кузьму-‘Кайдаша’, він же К-13, переведено на посаду референта СБ Волинського крайового проводу, і він перейшов на територію Рівненської області, а згодом був відправлений на Житомирщину. Можливо, ‘Орест’ був призначений у крайову референтуру СБ, але виконував ці функції дуже коротко. У списку нагороджених підпільників ОУН за 1948 р. є сотник СБ ‘Титар’, який очолював референтуру СБ Подільського краю протягом 1948—1950 рр. На жаль, більше про нього не маємо жодної інформації.

Вище було зайдано, що Подільському крайовому проводу підпорядковувалось три окружних проводи: Чортківський (від 1945 до жовтня 1949 рр. очолював ‘Яр’; колишній політреферент УПА

¹⁰ Сергійчук В. *Український здви́г: Поділля. 1939—1955.* — К.: Українська Видавнича Спілка, 2005. — С. 373.

¹¹ Кокін С. *Анотований покажчик документів з історії ОУН і УПА у фондах державного архіву СБУ.* — Вип. 1: Анотований покажчик документів з фонду друкованих видань (1944—1953). — К.: Інститут історії України НАН України, 2000. — С. 141.

Лярій Сказинський-‘Крига’ був призначений організаційним референтом, а Мирослав Гук-‘Косач’, що прибув із Закарпаття, у серпні 1948 р. обійняв посаду референта пропаганди; крім того, діяв у цій окрузі ‘Орест’, керівник СБ), Тернопільський (керівник ‘Олесь’, референтуру СБ очолював ‘Кайдаш’) та Кам’янець-Подільський (автору відомо про двох керівників — ‘Гомона’ та ‘Скоба’). Своєю чергою, до складу Чортківської округи станом на 1951 р. входили такі надрайони¹²:

<i>Надрайон</i>	<i>Райони</i>	<i>Керівництво</i>	<i>Кількість підпільників</i>
Чортківський	Чортківський, Товстенський, Заліщицький, Борщівський, Скала-Подільський, Мельнице-Подільський	Від липня 1950 р. очолював ‘Клим’ (він же Ш-55)	37 підпільників і 2 підпільниці станом на жовтень 1950 р.
Бучацький	Бучацький, Коропецький, Монастирський, Золото-Потоцький, Білобожницький	Від жовтня 1950 р. очолював ‘Мартин’ (він же ‘Потап’, Р-123)	19 підпільників і 2 підпільниці станом на 1.05.1951 р.
Копичинецький	Копичинецький та ще кілька невстановлених районів	Очолювали ‘Боярин’ (він же ‘Крук’, Б-42) та референт СБ ‘Око’	23 підпільники і 2 підпільниці станом на 1.08.1950 р.

Перед керівництвом Подільського крайового проводу постало завдання розгорнути активну підпільну роботу на території сусідньої Кам’янець-Подільської та суміжної з нею Вінницької областей. Туди спрямовувались найкращі кадри підпілля і значні технічні засоби. На сході підпільникам діяти було вкрай важко.

У червні 1949 р. на територію Вінницької області прибуває група підпільників ОУН для підсилення дій Вінницького окружного проводу ОУН на чолі з ‘Гомоном’ у складі: надрайонний провідник Йосип Демчук-‘Луговий’, 1923 р.н., уродженець с. Петриків Микулинецького району Тернопільської області, і семеро підпільників: Петро Колесник-‘Черник’, 1927 р.н., з с. Великі Чернокінці Пробижнянського району Тернопільської області; Григорій Триндяк-‘Мирон’, 1928 р.н., уродженець с. Ілів Миколаївського райо-

¹² Кокін С. Анотований покажчик документів з історії ОУН і УПА у фондах державного архіву СБУ. — Вип. 1: Анотований покажчик документів з фонду друкованих видань (1944—1953). — К: Інститут історії України НАН України, 2000. — С. 141—143.

ну Львівської області; Володимир Юркевич-‘Змагун’, 1919 р.н., уродженець с. Носів Підгаєцького району Тернопільської області; Григорій Левко ‘Шепель’, 1926 р.н., родом з с. Новосілки Підгаєцького району Тернопільської області; ‘Степан’, 28 років, уродженець Львівщини; Володимир Паюк-‘Нечай’, 1930 р.н., народився в с. Женишківці Вінковоцького району Кам’янець-Подільської області; ‘Сурмач’, 22 роки, уродженець Галичини.

Група підбрала конспіративні квартири у селах Сандраки, Пустовійти, Зозулинці, Лозна Хмільницького району, Олександрівка та Залужжя, Уладівка Літинського району, Слобідка Іванівська, Хомутинці, Пиків Калинівського району, вербувала нових членів в організацію та активно поширювала націоналістичну літературу¹³. У кінці 1949 р. обласному управлінню МГБ у Кам’янець-Подільській (нині — Хмельницькій) області вдалося виявити та захопити обладнання друкарні, яка обслуговувала окружний провід «Схід». Тоді ж загинув окружний керівник ‘Гомін’ з охоронною боївкою.

8 лютого 1951 р. у Вінниці напроти Святопреображенського собору органами МГБ були затримані керівник Вінницького надрайонного проводу Й. Демчук-‘Луговий’ та крайовий провідник Подільського краю В. Бей-‘Улас’. У затриманих вилучено 4 пістолети, 90 патронів, гранату, 3200 карбованців та отруту¹⁴.

Марічка Савчин у своїх спогадах «Тисяча доріг» розповідає, що її чоловік Василь Галаса після зустрічі з Василем Куком-‘Лемешем’ улітку 1952 р. дізнався про обставини захоплення керівника Подільського крайового проводу Василя Бея-‘Уласа’: «протягом двох років праці Улас розбудував... організаційну мережу і значно поширив коло симпатиків серед цивільного населення. Але машина державної безпеки пронюхала про його діяльність і запустила свій мотор. У лютому 1951 р. Улас вийшов на зустріч до симпатика, що була визначена на одній з вулиць у Вінниці. Коли підходив до місця зустрічі, на нього зненацька накинулися гебісти. Він ще встиг вистрелити з пістолета, однак лиш поранив

¹³ *Подрывная деятельность украинских буржуазных националистов против СССР и борьба с нею органов государственной безопасности. — Москва, 1955. — Издательство Высшей школы КГБ. — С. 120—127.*

¹⁴ Там же.

ПОВІДОМЛЕННЯ

01

Дня 3 серпня 1947 р. у с. Теляче, Підгаєцького району Тернопільської області в бою з большевицькими окупантами поляг героїською смертю сл. п. Друг

Осип Безпалко

(ОСТАП — АНДРІЙ — ЗАДОРЖНИЙ)

Краєвий Провідник ОУН на Поділлі, поручник УПА.

Поляг сл. п. друг Остап разом з друзями зв'язковими сл. п. "Лисом" (Хома Федір), сл. п. "Піччю" (Гринчишин Федір) і сл. п. "Зенком" (Погорілий Михайло) по односторонньому бою з большевицькими поліцейськими військами у підпільній кривці. У безвихідному положенні сл. п. друг Остап з друзями, зі співом революційних пісень, відважались до останніх набоїв. По відставанні гімну "Ще не вмерла України", друг Остап і друзі останніми кулями з власних пістолів закінчили своє славне героїчне життя.

Сл. п. друг Остап народився у 1914 р. в селянській родині, в селі Бенів, Золочівського повіту, Львівської області. Свою революційну діяльність почав вже з юнацьких літ у лавах підпільного юнацтва ОУН Золочівської гімназії.

По закінченні гімназії розгорнув друг Остап широку масову національно-виховну і освітлюючу роботу між молоддю на посту секретаря "Рідної Школи". Своєю легальною працею вмів поєднувати із революційним організуванням нових клітин ОУН на території Золочівського повіту.

За революційну роботу часто був арештований польською поліцією, а у 1934 р. засуджений польським судом до 5-літньої тюрми. У 1937 р. по виході з в'язниці обіймає пост заступника Золочівського Окружного Провідника ОУН. У 1939 р. з наказу Організації іде закордон, а вже у м. лютому 1940 р. повертає на рідні землі і на пост Окружного Провідника ОУН продовжує далі свою революційну працю.

На території Золочівського округу друг Остап бере активну участь у організації ряду організаційних і військових вишкільних курсів, які підготували добре вишколених організаторів і військовиків майже для всіх ПЗУЗ.

З 1942 р. друг Остап на посту Обласного Провідника ОУН на території Кіровоградської області, в Чигиринщині (Холодноярщині) і Уманщині організує революційну боротьбу українського народу проти німецьких окупантів. На цих теренах створює добре вишколену революційну мережу ОУН, яка керує усіма протинімецькими виступами і акціями, а у 1943 р. створює перші бойові загони УПА. У 1943 р. друг Остап покликаний у члени Краєвого Проводу Південно-Східних Українських Земель. У 1944 р. важко поранений на Кіровоградщині повертає на ЗУЗ, де опрацьовує для вишколу революційних кадрів вишкільно-виховні реферати і пропагандивні статті.

У 1946 р. обіймає пост Краєвого Провідника ОУН на Поділлі. На цьому посту неждано обривається його дальший життєвий і революційний шлях росту.

Сл. п. друг Остап відав великі Справи Визволення Українського Народу усі сили свого твердого характеру і волі, непересічні здібності глибокого ума і врешті саме життя.

Як здібний революційний керівник-організатор, виховнич, вишкільник і пропагандист своєю послідовною і впертою революційною діяльністю набагато скріпив сили Української Революції, виховав і вишколив численні кадри підпільно-революційних працівників, широко посіяв по всі українських землях революційні ідеї визвольної боротьби і приєднав для них многих визнавців і борців.

Життя сл. п. друга Остапа, його безмежна відданість і любов до українського народу, велика віра в перемогу. — Його високі ідейно-моральні якості, особиста відвага і працьовитість в парі зі скромністю, дружністю і життєрадістю будуть незабутнім прикладом на якому виховуватимуться чергові лави революціонерів.

Світлий образ життя сл. п. друга Остапа вічно житиме у наших серцях і надаліше одушевлятиме усіх українців у їх боротьбі за здобуття суверенної Української Держави.

Вічна Слава Героєві Української Національної Революції!

КРАЄВИЙ ПРОВІД ОУН
на ПОДІЛЛІ

КОМАНДУВАННЯ УПА
ГРУПА — ІІІ

Постій, серпень 1947 р.

Некролог крайового провідника Осипа Безпалка

себе. Його відразу відтранспортували до Київської слідчої тюрми і там вилікували у в'язничній лікарні»¹⁵. 'Улас' отримав від МГБ завдання вийти на зв'язок до Василя Кука або Романа Кравчука і знищити їх. 14 березня 1951 р. його випустили з в'язниці і перевели на нелегальне становище. Згодом до нього було прикріплено ще двох агентів. Співробітники МГБ мали 5 зустрічей з 'Уласом' і ще на початку вересня 1951 р. отримали через тайник записку від нього. Насправді крайовий провідник усілякими засобами намагався ухилитись від поставлених перед ним завдань і попередити підпілля. Йому вдалося передати у підпілля розпорядження про зміну псевдонімів, явок, ліній зв'язку. Таким чином 'Улас' 7 місяців водив емгебістів за ніс. Тільки після того, як співробітники МГБ захопили зв'язкових крайового проводу 'Осипа' і 'Шпака', дізнались, що 'Улас' таємно встановив зв'язок з 'Бурланом' і відвів від себе прикріплених агентів. Пізніше у вбитого 'Бурлана' були вилучені топографічні карти, які співробітники МГБ вручили В. Бею, та інші документи, що підтверджували провал операції. Остаточний висновок про нещирість 'Уласа' щодо них чекісти зробили тоді, коли захопили 26 листопада 1951 р. окружного керівника 'Скоба', який повідомив, що В. Бей про свій арешт розповів йому ще у квітні і готувався вести з емгебістами подвійну гру»¹⁶. Василь Бей прибув до 'Леміша' восени 1951 р. і розказав йому про свій вихід на волю та отримане завдання. Керівник проводу ОУН затримав його біля себе, а керівництво крайовим проводом було покладене на 'Бурлана'.

Протягом 1949—1951 рр. на Тернопільщині регулярно з'являвся останній керівник проводу ОУН Василь Кук-'Леміш'. Його таємний табір знаходився у Бережанському лісі поблизу сіл Урмань та Поточани. Тут він мав зустрічі з керівником Подільського крайового проводу Василем Беєм-'Уласом' і його заступником Іваном Прокопишиним-'Бурланом'. Усім необхідним провідника забезпечувала місцева боївка у складі 'Липи', 'Чорного' та 'Грубого'. 'Леміш' регулярно зустрічався з керівником особистої групи зв'язку

¹⁵ Савчин М. Тисяча доріг. Спомини // Літопис УПА. — Торонто; Львів, 1995. — Т. 28. — С. 210—211.

¹⁶ Подрывная деятельность украинских буржуазных националистов против СССР и борьба с нею органов государственной безопасности. — Москва, 1955. — Издательство Высшей школы КГБ. — С. 120—127.

‘Байдою’ у лісі біля с. Конюхи, а також залишився тут на кілька днів, щоб підготувати відповідь на отриману пошту від керівників інших ланок ОУН. Взимку провідник ОУН та його дружина Уляна Крюченко переховувались у криївці, що була збудована у селі Лісники біля Бережан. Навесні співробітники МГБ провели у цьому районі облаву, але криївку не виявили. Наступну зиму 1950—1951 рр. Василь Кук, його дружина та член закордонного представництва УГВР Василь Охрімович перебули у досить добре облаштованій двокімнатній криївці в с. Курники Іваничівські. Співробітники Тернопільського УМГБ встановили факт перебування ‘Леміша’ на Бережанщині протягом 1950 р., знищивши там кілька підпільних груп. Одна з них була ліквідована 28 червня у лісі поблизу сіл Рай та Лісники. Серед вбитих виявлено керівника СБ з крайового проводу МК-5, який прибув на Тернопільщину з Закарзоння у 1948 р. На ньому та його охоронцеві були кашкети-петлюрівки, дуже схожі на 5 подібних головних уборів, захоплених дещо раніше на півночі Бережанського району разом з документами та фото ‘Леміша’.

На останньому етапі боротьби з українським визвольним рухом на Тернопільщині важливим інструментом для радянських карально-репресивних органів став легендований Кам’янець-Подільський окружний провід ОУН. Чекістам вдалося захопити цілий ряд підпільників живими, в тому числі окружного провідника ‘Скоба’, він же Ск-9 та ‘Качур’, який раніше очолював Чортківський надрайонний провід ОУН і прибув на місце вбитого ‘Томона’. Саме цей керівник протягом 1952—1955 рр. вводив у оману своїх колишніх побратимів, готуючи для них пастки, хитро сплетені співробітниками МГБ.

28 квітня 1951 р. з його допомогою був захоплений керівник референтури пропаганди Чортківського окружного проводу ОУН Мирослав Гук-‘Косач’ (використовував коди І-606, К-32, 50-05, Д-27), який під час допитів зізнався, що протягом трьох останніх років постійно переховувався з трьома учасниками ОУН. Ці підпільники були об’єднані у технічну ланку, що обслуговувала друкарню під кодовими назвами «імені Я. Старуха-‘Стяга’» та «імені М. Міхновського». Друкарня забезпечувала організаційними матеріалами, пропагандистською літературою територію всього крайового проводу «Поділля», яка також транспортувалась на територію

Вінниччини, Київщини, Черкащини, Хмельниччини. Сам 'Косач' був не тільки досвідченим організатором та пропагандистом, а й напівпрофесійним художником-графіком, автором багатьох антирадянських карикатур та сюжетних робіт з української історії та повстанської тематики. Свої художні здібності він розвинув під час навчання на архітектурному факультеті Львівської політехніки, а потім використовував для оформлення видань техзвена Перемиської округи «Холодний Яр» на Закерзонні. Активно допомагали йому у роботі підпільники 'Неплюй', 'Хміль', 'Славко' та 'Богдан'¹⁷. Цікаво, що крім найбільш визначного художника-графіка, який перебував у підпіллі на Волині, Ніла Хасевича-'Бея', та вже згаданого 'Косача' Дрогобицький окружний осередок пропаганди певний час очолював ще один художник з техзвена Перемиської округи «Холодний Яр», відомий під псевдами 'Омелян' та 'Крилан' (загинув у жовтні 1949 р.).

Бункер для друкарні «імені Я. Старуха-'Стяга'» був облаштований у господарстві мешканця с. Товсте Заліщицького району Івана Мотичка. 7 травня 1951 р. оперативно-військова група МГБ виявила зазначений бункер з підпільниками і намагалася їх захопити живими. Але Василь Мельник-'Хміль', Василь Вінтонів-'Ясен' та Степан Гішка-'Славко' вчинили опір, а потім пострілялися з власної зброї. З бункера було вилучено 3 автомати ПППШ, німецька гвинтівка, 2 пістолети, 200 набоїв, ротатор, друкарський верстат, 4 друкарські машинки, радіоприймач, 44 дерев'яних кліше з антирадянським зображеннями та текстами, свинцеві друкарські стереотипи, олово, понад 10 кг шрифту, 100 кг чистого паперу, 20000 різноманітних листівок та велику кількість націоналістичної літератури і документів. Було встановлено, що саме цей осередок друкував підпільні журнали «Хрін» і «До волі»¹⁸.

Окрім друкарні на теренах Чортківського окружного проводу діяли дві мобільні технічні ланки, обладнання яких вміщувалось у

¹⁷ Іщук О., Ніколаєва Н. Ліквідація органами державної безпеки УРСР підпільних типографій Організації українських націоналістів у 1944—1954 рр. — К., 2007. — С. 19—20.

¹⁸ Бофони: грошові документи ОУН і УПА. — К.: Університет банківської справи НБУ, 2008. — С. 57; Іщук О., Ніколаєва Н. Ліквідація органами державної безпеки УРСР підпільних типографій Організації українських націоналістів у 1944—1954 рр. — К., 2007. — С. 19—20.

двох валізах. Однією з ланок під назвою «До зброї» безпосередньо керував крайовий референт пропаганди 'Євген'. Інша ланка імені С. Петлюри діяла у Білобожницькому районі під керівництвом 'Косача'.

Один з радянських партійних документів того часу повідомляє, що органами МГБ Тернопільської області у 1951 р. розшуковано й ліквідовано 42 озброєні групи та оунівські проводи, у тому числі: референтура пропаганди крайового проводу ОУН; Чортківський окружний провід ОУН; дві друкарні; три надрайонних проводи ОУН; вісім районних проводів ОУН. Усього ліквідовано 122 підпільники ОУН.

Крім того, розкрито й ліквідовано шляхом арештів 22 націоналістичні організації та групи загальною чисельністю 109 осіб, учасники яких проживали легально й займалися антирадянською терористичною й диверсійною діяльністю. За цей рік радянськими карально-репресивними органами на Тернопільщині арештовано 554 повстанців, учасників ОУН і так званих «бандпосібників».

У результаті вжитих обласним управлінням МГБ оперативних заходів у 15 районах Тернопільської області з 38 (Буданівському, Вишнівецькому, Велико-Борківському, Золотниківському, Копичинецькому, Микулинецькому, Підволочиському, Почаївському, Струсівському, Терехівському, Гусятинському, Кременецькому, Чортківському, Монастирському і Скалатському) підпілля ОУН було повністю ліквідоване¹⁹.

В інших районах області наявність окремих підпільників і діючих боївок ОУН характеризувалась такими даними:

№ п/п	Назва району	Кількість діючих груп	Кількість підпільників
1.	Бережанський	4	12
2.	Білобожницький	1	4
3.	Борщівський	2	4
4.	Бучацький	1	3
5.	Велико-Глибочівський	1	3
6.	Гримайлівський	1	4
7.	Заліщицький	1	3
8.	Заложцівський	5	15

¹⁹ Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МГБ-КДБ (1943—1959). Кн. 4. (1949—1959). — Київ; Торонто, 2003. — Т. 7. — С. 423—425.

9.	Збаразький	1	3
10.	Зборівський	2	7
11.	Золотопотоцький	1	3
12.	Козівський	1	3
13.	Козлівський	1	3
14.	Коропецький	2	7
15.	Лановецький	1	4
16.	Мельнице-Подільський	2	5
17.	Новосільський	2	6
18.	Підгаєцький	4	13
19.	Пробіжнянський	1	3
20.	Скала-Подільський	1	3
21.	Товстенський	3	9
22.	Шумський	4	13
23.	Велико-Дедеркальський	1	4
24.	Разом	43	134

Крім того, в УМГБ знаходилося на обліку 88 нелегалів, приналежність яких до окремих боївок не була встановлена й дані про місця переховування яких стосувались лише періоду 1945—1947 рр.²⁰

З керівного складу оунівського підпілля в області продовжували діяти: оргреферент крайового проводу ОУН ‘Бурлан’; два керівники надрайонних проводів ОУН (Скалатського й Бережанського) та керівник СБ Кременецького надрайонного проводу ОУН ‘Прокіп’; дев’ять керівників районних проводів у районах: Заліщицькому, Заложцівському, Лановецькому, Мельнице-Подільському, Козівському, Новосільському, Товстенському, Шумському і Гримайлівському. Підпільниками ОУН у 1951 р. проведено в області 10 терористичних і диверсійних актів. Чотири з них розкриті й учасники їх здійснення при вчиненні збройного опору ліквідовані. У відповідь на здійснені підпіллям терористичні акції органами МГБ виселено у віддалені місцевості Радянського Союзу 100 родин учасників оунівського підпілля загальною чисельністю 351 особа²¹.

²⁰ Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МГБ-КДБ (1943—1959). Кн. 4. (1949—1959). — Київ; Торонто, 2003. — Т. 7. — С. 423—425.

²¹ Там само.

Референт СБ ОУН Микола Арсенич

відмітки, коли один офіцер державної безпеки забезпечував ліквідацію одного чи двох учасників ОУН, маючи під своєю орудою десятки солдатів, місцевих активістів та цілу мережу сексотів.

Останнім із Подільського крайового проводу загинув його керівник В. Бей-‘Улас’. 23 травня 1952 р., отримавши нові вказівки від ‘Леміша’, крайовий провідник ‘Улас’ з охороною повертався на схід, але на одному з постів на території Велико-Глибочицького району Тернопільської області повстанці були оточені оперативною групою МГБ і загинули. Радянський документ повідомляє, що у цьому районі при вчиненні збройного опору ліквідовано 9 учасників ОУН, серед яких крайовий провідник ‘Улас’, Тернопільський окружний провідник ОУН ‘Олесь’ і Заложцівський районний провідник ‘Чалий’²². Таким чином, станом на 1952 р. радянськими

Відповідно до вказівок з Києва та Москви керівництво Тернопільського УМГБ у липні 1951 р. з метою якнайшвидшої ліквідації «залишків банд українських націоналістів» на території області створило 43 оперативно-військові групи, до складу яких увійшло 132 найбільш досвідчених оперативних працівники, забезпечених технікою та військовими підрозділами. Усього в області за радянськими даними станом на 23 серпня 1951 р. діяло 43 повстанських групи загальною чисельністю 134 підпільники. Тобто протистояння між підпіллям та радянськими карально-репресивними органами наблизилось до трагічної

²² Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МГБ-КДБ (1943–1959). Кн. 4. (1949–1959). — Київ; Торонто, 2003. — Т. 7. — С. 489.

карально-репресивними органами повністю ліквідовано керівний склад Подільського крайового проводу ОУН і дезорганізовано роботу багатьох підпільних ланок. Загинуло також майже все керівництво сусідніх Львівського та Волинського крайових проводів.

Провідник ОУН Василь Кук-‘Леміш’, отримавши інформацію про загибель керівників Подільського крайового проводу, доручив ці терени крайовому провіднику ПЗУЗ ‘Орлану’ і запропонував нав’язати контакт з окружним Кам’янець-Подільщини ‘Скобом’, який, згідно з отриманими фальшивими звітами, вже добре там акліматизувався і чекає подальших інструкцій. Це була фатальна помилка обох керівників підпілля ОУН в Україні²³.

Пастку для члена проводу ОУН, єдиного представника Української Головної Визвольної Ради у Рівненській області і одночасно крайового провідника Волині та Полісся Василя Галаса-‘Орлана’, його дружини Марії Савчин-‘Марічки’ та охоронця Миколи Примаса-‘Чумака’ влаштували чекісти з сусідньої Кам’янець-Подільської області. Вони створили з числа захоплених підпільників колишнього Кам’янець-Подільського окружного проводу ОУН під криптонімом «Дон» новий легендований окружний провід на чолі з перевербованим керівником цього проводу ‘Скобом’. Він відновив зв’язок з волинськими підпільниками за допомогою легендованої чекістами групи зв’язківців з Кременеччини під кодовою назвою «Закат» і викликав 28 червня 1953 р. ‘Орлана’ на зустріч. Після наради зі ‘Скобом’ В. Галаса-‘Орлан’, переконаний, що на сході діє значна група підпільників, написав про це листа ‘Лемішу’, передав основні інструкції та запасні зв’язки своєму заступнику ‘Уліяну’, вирішивши остаточно перенести свою діяльність у східні області України.

11 липня 1953 р. крайовий провідник ОУН прибув у лісовий масив біля села Ямпіль Білогірського району нині Хмельницької області. Після сніданку о 7.30 ранку В. Галаса та його дружина почали засинати (у продукти було додано снодійний спецпрепарат «Нептун»). ‘Скоб’, він же агент Н-26, моргнув двом свої бойовикам, і ті миттю розбріли та зв’язали безпомічне подружжя.

²³ Савчин М. Тисяча доріг. Спомини // Літопис УПА. — Торонто; Львів, 1995. — Т. 28. — С. 501.

Співробітники УМГБ Тернопільської області Хоросун і Свердлов

‘Чумака’ перед тим відправили в село на «конспіративну квартиру», де його теж роззброїли і захопили, хоча він при затриманні вчинив опір: хотів підірвати всіх гранатою і був поранений. Агенти вилучили у підпільників 21 тисячу карбованців, самозарядну гвинтівку, пістолет ТТ і револьвер системи Наган, блокноти з записами про встановлені дати зв’язків і шифри. Незабаром на місце прибули оперативні працівники з військовою групою, і ‘Орлан’ був відправлений у Київ для допитів²⁴.

Станом на 1 січня 1953 р. УМГБ Тернопільської області не фіксувало дій на підконтрольній території ні крайового, ні окружного чи жодного надрайонного проводу ОУН. Вівся пошук тільки кількох районних і кущових проводів та кур’єрів проводу ОУН Василя Порплиці-‘Байди’ і ‘Бурого’, а також керівника проводу ОУН Василя Кука-‘Леміша’.

²⁴ Веденєєв Д., Биструхін Г. Двоїм без компромісів. — К., 2007. — С. 289; Літопис УПА. Нова серія. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МГБ-КДБ (1943—1959). Кн. 4. (1949—1959). — Київ; Торонто, 2003. — Т. 7. — С. 503

НЕПОВНИЙ СПИСОК ПРОВІДНИКІВ ТА КЕРІВНИКІВ РЕФЕРЕНТУР ПОДІЛЬСЬКОГО КРАЙОВОГО ПРОВІДУ ОУН (1945—1952)*

Прізвище та ім'я	Псевда, коди	Коли займав зазначену посаду
Шанайда Іван	‘Данило’, ‘Нестор’, ‘Ярослав’	Керівник крайового провуду 1945—1946 рр. Загинув у березні 1946 р. в с. Криве Бережанського р-ну Тернопільської області
Безпалко Осип	‘Остап’, ‘Андрій’, ‘Задорожний’	Керівник крайового провуду 1946—1947 рр. Загинув 3.08.1947 р. в с. Теляче Підгаєцького р-ну Тернопільської області
Бей Василь	‘Улас’, ‘Василенко’	Керівник крайового провуду 1947—1952 рр. Загинув 23.05.1952 р. в с. Чернихів Зборівського р-ну Тернопільської області
Організаційна референтура		
Голяш Григорій	‘Бей’, ‘Шолом’, ‘Бульба’, ‘Модест’	Крайовий організаційний референт 1945—1947. Перебував у Львові протягом 1947—1950 рр.
Прокопишин Іван	‘Бурлан’, РВК, ММ, 1516, 579, 343	Крайовий організаційний референт протягом 1948—1951 рр. Загинув 6.11.1951 р. на хуторі Підболоття біля села Темногайці Велико-Дедеркальського району.
Військова референтура		
Якубовський Володимир	‘Бондаренко’, ‘Стрийський’	Командир воєнної округи «Лисоня» та військовий референт крайового провуду. Загинув 17.06.1947 р. біля с. Вівся Козівського р-ну.
Референтура СБ		
Гоянюк Василь	‘Максим’	Керівник референтури СБ. Загинув 1.05.1945 р. в с. Гаї Великі Тернопільського р-ну.
Вовк Мирослав	‘Єфрем’, ‘Корнило’	Керівник референтури СБ від липня 1946 р. Загинув 29.06.1947 р. біля с. Ішків Козівського району Тернопільської області.
Пелех Степан	‘Коваль’	Заступник керівника референтури СБ. Загинув 8.06.1947 р. у селі Вербівці Буданівського району Тернопільської області.
?	‘Пластун’	Слідчий працівник крайової референтури СБ. Загинув 29.06.1947 р.
Гарбач Іван	‘Явір’, ‘Старий’	1948—1950 рр. ?
?	Сотник СБ ‘Титар’	1948—1950 рр. ?
?	МК-5	1950

Референтура пропаганди		
Бей Василь	‘Улас’, ‘Василенко’, ‘Євшан’	Референт пропаганди від 1945 до 1947 рр. Далі став крайовим провідником.
Поздик Йосип	‘Євген’	Протягом 1946—1951 р. працював у референтурі пропаганди крайового проводу
Референтура УЧХ		
Дідик Галина	‘Ксеня’, ‘Анна’	Обласний та крайовий референт УЧХ протягом 1943—1945 рр.
?	‘Мед’	Шеф крайового зв’язку у 1945 р.

* Таблицю укладено на основі довідників П. Содоля «Українська Повстанча Армія. 1943—1949» ч. 1 і ч. 2 та публікацій, наведених у примітках.

79

Повідомлення

23-го січня 1947 р. в лісі б. с. Жуків, Бережанського р-ну, Тернопільської обл., оточений військами мвд, героїською смертю загинув член Проводу Організації Українських Націоналістів, Референт Служби Безпеки при Проводі ОУН, Лицар Золотого Хреста Заслуги сл. п.

МИКОЛА АРСЕНИЧ — МИХАЙЛО —

член УВО, кількаразовий в'язень польських тюрем, Провідник Українських Політичних В'язнів-Націоналістів у львівських Бригадах у рр. 1937-38, учасник II-го ВЗОУН, член Проводу ОУН від 1941 р., учасник III-го НВЗОУН, член Головної Ради ОУН.

Як Керівник Служби Безпеки при Проводі ОУН, сл. п. МИХАЙЛО поклав величезні заслуги на відтинку боротьби українського визвольного руху проти агентури мвд і мґб. Він розкрив злочинні прийоми, стосовані мґб і мвд, у скрайньо несприятливих умовах піділля знайшов успішні методи поборювання більшовицького поліційного апарату, виховав і підготував для боротьби проти більшовицької агентури численні кадри. Завдяки всій цій, проведеної Ним, роботі український національно-визвольний революційний рух вийшов переможно з дотеперішньої боротьби з мґб і мвд.

Провчовитість аж до самозречення, всебічність розуму і глибина думки, скромність, рішучість і безоглядність у боротьбі з ворогами—ось головні прикмети Його характеру.

Виховані і виходжені Ним кадри Служби Безпеки і всієї Організації, зберігаючи в своїх серцях Світлу Пам'ять Велико-го Борця-Революціонера, вірно йтимуть шляхом свого Керівника до Великої Меті та пильно оберігатимуть український революційно-визвольний рух від підступних ударів ворога.

ВІЧНА СЛАВА ГЕРОЄВИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ!

ПРОВІД
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ